

ТОПОГРАФО-АНАТОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЛАСТИКИ СТРАВОХІДНОГО РОЗТВОРУ ДІАФРАГМИ З ПРИВОДУ ДІАФРАГМАЛЬНИХ ГРИЖ

В.Б.Рева

Кафедра госпітальної хірургії (зав. – проф. А.Г.Іфтодій) Буковинської державної медичної академії

Ефективність оперативного лікування хворих на грижі стравохідного розтвору діафрагми (ГСРД) залежить від вирішення трьох основних задач: 1) зведення в черевну порожнину черевної частини стравоходу та шлунка; 2) виконання пластики стравохідного розтвору діафрагми (СРД); 3) відновлення кута Гіса. Успішне вирішення цих задач залежить від анатомічних особливостей СРД у хворих на діафрагмальні грижі.

Мета дослідження. Уточнити топографо-анатомічні особливості СРД і розробити спосіб його пластики при грижах.

Матеріал і методи. Будову поперекової частини діафрагми вивчено на 20 трупах людей різної статі та віку (11 трупів чоловіків та 9 трупів жінок) віком 16-78 років, померлих від причин, не пов'язаних із захворюваннями стравоходу і діафрагми. Анатомічне дослідження проводили методом препарування з одночасною реєстрацією досліджуваних параметрів.

Під час 40 оперативних втручань з приводу ГСРД вимірювали діаметр СРД з оцінкою вираженості ніжок діафрагми. З ніжок діафрагми виготовляли серії гістологічних зрізів, які пофарбовано за методом Ван-Гізона та гематоксилін-еозином.

Діаметр СРД вимірювали за допомогою штангенциркуля, що забезпечує високу точність вимірювання [1], після розтину очеревини на рівні його переднього краю до зведення в черевну порожнину пролабуючої частини шлунка та стравоходу.

Результати дослідження та їх обговорення. Права ніжка (ПН) діафрагми у 10 випадках починалася від IV-го, у 8 – від III-го, 2 – від II-го поперекового хребця. Ліва ніжка (ЛН) діафрагми частіше (13 випадків) бере початок від III-го поперекового хребця, рідше (7) – від II-го поперекового хребця. Товщина ПН в середньому становить 12,7 мм, а лівої – 8,5 мм. ПН здебільшого масивніша.

Аортальний розвір діафрагми (АРД) в 17 випадках (з 20-ти) розташовувався на рівні XI-го грудного хребця, у 3 – на рівні XII-го грудного хребця. Форма його у 9 випадках кулеподібна, у 7 – щілиноподібна; овальна та трикутна, відповідно, у 3 та 1 випадках.

СРД в усіх випадках розташований на рівні X-го грудного хребця. Веретеноподібна його форма була у 8 випадках. Рідше виявлено овальну та круглу форму СРД (відповідно, в 7 та 5 випадках). Вимірювання діаметра СРД та АРД засвідчило відсутність значних відмінностей (таблиця), хоча розміри СРД трохи більші.

Відстань між СРД та АРД становить у середньому $36,5 \pm 0,15$ мм. У жодному випадку не виявлено спільного стравохідно-аортального отвору. Довжина черевної частини стравоходу в межах від 2 до 6 см (в середньому 4,12 см).

Нами виявлено 4 основних варіанти формування СРД. При першому варіанті

Діаметр стравохідного та аортального розтворів діафрагми (мм)

	Коливання розмірів (мм)	Середня величина (M±m, мм)
Стравохідний розтвір діафрагми	25 – 31	27,7±0,23
Аортальний розтвір діафрагми	25 – 29	26,1±0,21

(рис. 1) СРД утворений м'язовими волокнами ПН діафрагми, а м'язові волокна ЛН з'єднуються з лівим краєм СРД. Такий варіант виявлено у 10 випадках.

При другому варіанті (рис. 2) СРД утворений м'язовими пучками обох однаково розвинутих ніжок (4 випадки).

Третій варіант будови СРД (рис. 3) виявлено у 5 випадках, коли в утворенні СРД в основному бере участь ПН діафрагми, а ЛН ділиться на два пучки, з яких один зміцнює лівий край СРД, а другий продовжується на протилежний бік, вплітаючись між м'язовими волокнами ПН.

Найрідкісніший – четвертий варіант. При ньому СРД утворений за рахунок ЛН діафрагми, а м'язові волокна ПН віддають невеликий м'язовий пучок, який, переплітається з волокнами ЛН і продовжується на протилежний бік (рис. 4). Цей варіант виявлено в одному випадку.

У СРД стравохід фіксований за допомогою діафрагмально-стравохідної мембрани (зв'язки), утвореної з'єднанням внутрішньогрудної та внутрішньочеревної фасцій. Внутрішньочеревна фасція ділиться на два листки, з яких один з'єднується з внутрішньогрудною фасцією, а другий вплітається в

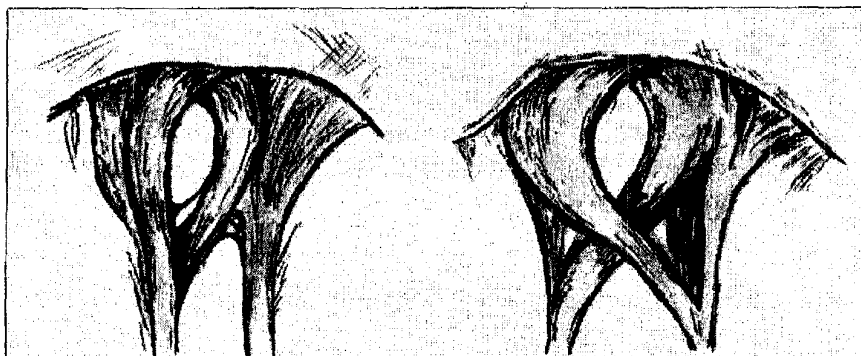

Рис. 1. Перший варіант будови стравохідного розтвору діафрагми (пояснення в тексті).

Рис. 2. Другий варіант будови стравохідного розтвору діафрагми (пояснення в тексті).

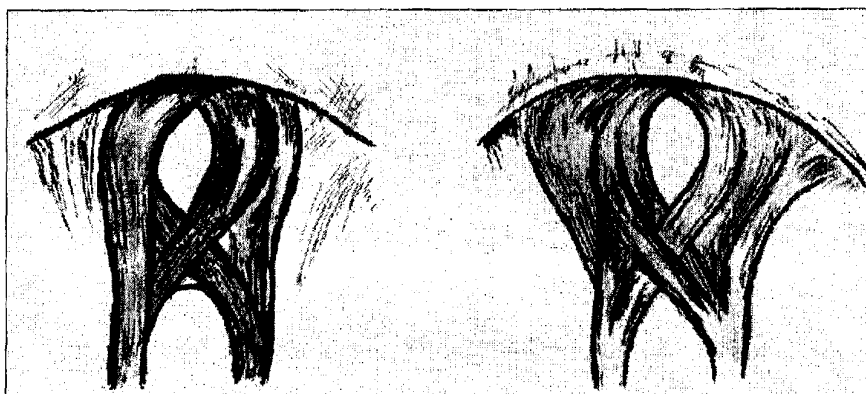

Рис. 3. Третій варіант будови стравохідного розтвору діафрагми (пояснення в тексті).

Рис. 4. Четвертий варіант будови стравохідного розтвору діафрагми (пояснення в тексті).

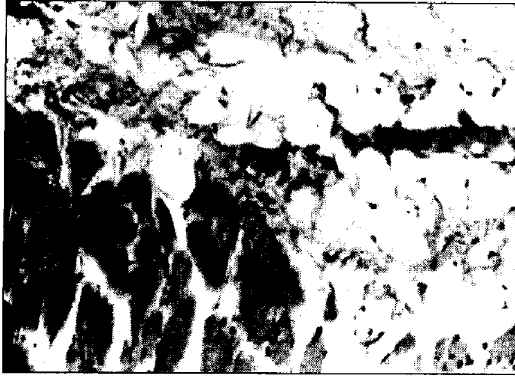

Рис. 5. Структура ніжок діафрагми людини віком 27 років. Переважання поперечносмугастих м'язів. Забарвлення за методом Ван-Гісона. Об. х7, ок. х90.

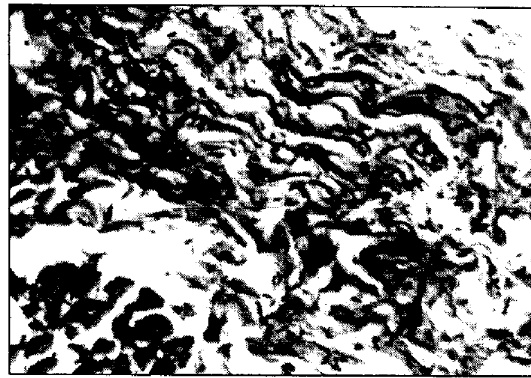

Рис. 6. Структура ніжок діафрагми людини віком 27 років. Розростання сполучної тканини та атрофія м'язових волокон. Забарвлення за методом Ван-Гісона. Об. х7, ок. х90.

адвентицію стравоходу. В окремих випадках ці фасціальні листки не з'єднуються, а продовжуються з діафрагми на адвентицію стравоходу. У такому разі стравохідно-діафрагмальна мембрана складається з двох листків, між якими є незначний прошарок жирової клітковини.

Стравохідно-діафрагмальна мембрана є основною перешкодою для проникнення очеревини та органів черевної порожнини в середостіння [2].

Гістологічне дослідження ніжок діафрагми засвідчило, що з віком розвивається атрофія м'язових волокон та заміна їх сполучною тканиною (рис. 5, 6), в структурі якої зменшується кількість еластичних волокон. Все це призводить до зниження тонусу та зменшення еластичності ніжок діафрагми, що може спричиняти як збільшення розмірів СРД, так і виникнення гриж. Наведені дані підтверджують думку В.Я.Баракова [3] про інволюційну природу розвитку ГСРД.

Середнє значення діаметра СРД становить 43,1 мм і перевищує відповідний показник на трупах. Варто зазначити, що в СРД часто фіксована кардіальна частина шлунка, рідше – ще й частина дна шлунка. У випадках параезофагеального типу грижі в задне середостіння проникала фундальна частина шлунка, а в одному випадку – антральна.

Після зведення в черевну порожнину кардіальної частини шлунка та черевної частини стравоходу оцінювали вираженість ніжок діафрагми. У 29 випадках з 40 (72,5%) нами встановлено, що ПН значно тонша за ЛН,

а в 3-х – являла собою утворення з 3-4-х розшарованих м'язових пучків. Діаметр СРД в цих випадках становив 5-7 см. Самі ніжки діафрагми були в'ялими, в окремих місцях з надривами, особливо на рівні заднього краю СРД.

Отримані нами дані дають підставу вважати, що недорозвинення ПН діафрагми, за рахунок якої здебільшого утворюється СРД, є однією з основних причин формування діафрагмальних гриж.

На підставі уточнення анатомічних особливостей СРД, топографо-анатомічних взаємовідношень діафрагми та стравохідно-шлункового переходу нами об'рунтовано удосконалений спосіб пластики при діафрагмальних грижах (а. с. № 1683693).

Техніка операції. Виконують верхню серединну лапаротомію, огинаючи мечоподібний відросток зліва.

I-й етап. Розрізають ліву трикутну зв'язку печінки. Ліву частку печінки зміщують вправо довгим печінковим гачком. Розтинають очеревину в ділянці переднього краю СРД, шлунково-діафрагмальну та стравохідно-діафрагмальну зв'язки. Вказівним пальцем ретельно мобілізують черевну частину стравоходу на рівні СРД разом з блукаючими нервами. При цьому дуже важливо чітко диференціювати задній стовбур блукаючого нерва. За стравохід за допомогою спеціального подовженого затискача проводять поліетиленовий турнікет діаметром 1,6-1,8 мм. За допомогою турнікета стравохід і кардію зміщують вниз і наперед з максимальним їх зведенням у черевну порожнину, що дає

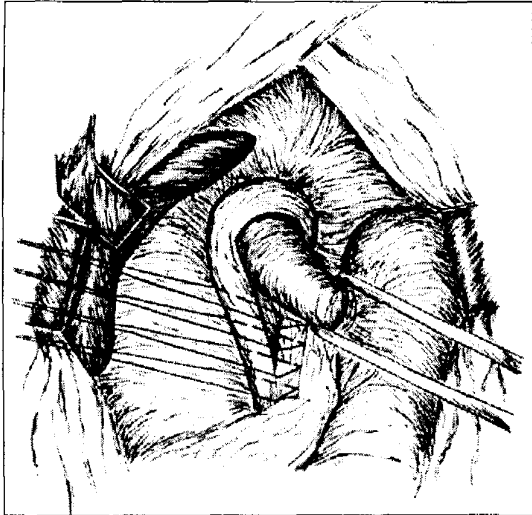

Рис. 7. Накладання П-подібних швів на ніжки діафрагми (1-й етап операції).

змогу відновити нормальні топографо-анатомічні взаємовідношення структур в цій ділянці та оцінити структуру ніжок діафрагми. З ділянки СРД видаляють жирову клітковину. Після цього на ніжки діафрагми накладають 2-3 П-подібних шви (рис. 7), починаючи з ЛН діафрагми. Поетапно, починаючи з дистального шва, зав'язують П-подібні шви. СРД звужують так, щоб між його сухожилково-м'язовим краєм та стінкою стравоходу вміщався кінчик вказівного пальця. При цьому у стравоході повинен знаходитись товстий поліетиленовий зонд. Лігатури, накладені на ніжки діафрагми, розташовують справа від стравоходу і виводять з рани назовні.

II-й етап. Після мобілізації дна шлунка завдяки руйнуванню шлунково-діафрагмальної зв'язки верхньомедіальну його частину зміщують назад від стравоходу і фіксують лігатурами, раніше накладеними на ніжки діафрагми (рис. 8). Заведення дна шлунка за стравохід додатково укріплює найбільш слабкий задній край СРД. Цей прийом особливо важливий при вираженій слабкості однієї з ніжок діафрагми. Дно шлунка при цьому використовують як пластичний матеріал.

III-й етап спрямований на оптимальне відновлення кута Гіса. З цією метою передню частину дна шлунка зміщують вверх і фіксують на всьому протязі попереду стра-

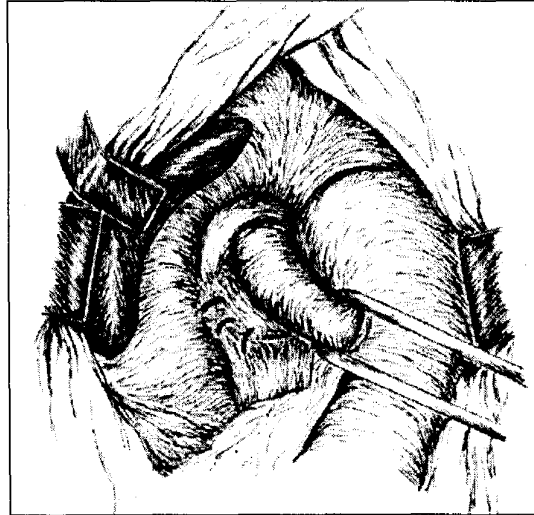

Рис. 8. Заведення дна шлунка за стравохід і фіксація його до правої ніжки діафрагми (2-й етап операції).

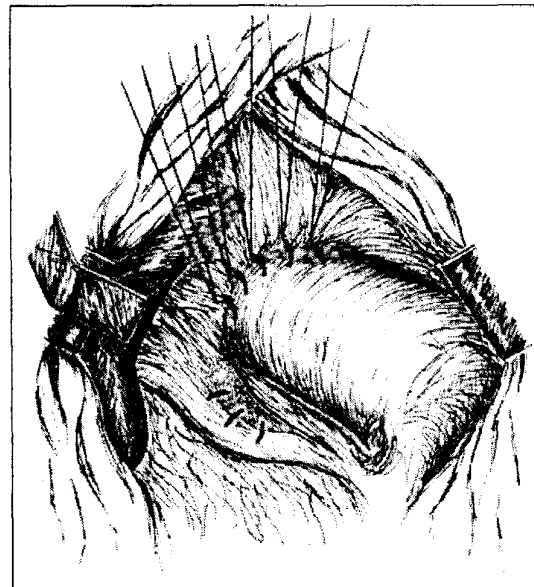

Рис. 9. Фундопексія (3-й етап операції).

воходу до сухожилкового центра діафрагми, трохи відступивши від переднього краю СРД (рис. 9).

Даним оперативним способом досягається максимальний радикалізм хірургічного лікування хворих на ГСРД шляхом адекватного звуження і пластики СРД та оптимального відновлення кута Гіса.

Висновки. 1. Однією з основних передумов утворення гриж стравохідного розтвору діафрагми є інволюційні вікові зміни

ніжок діафрагми. 2. У хворих на діафрагмальні грижі стравохідний розтвір формується переважно за рахунок лівої ніжки, а розміри його перевищують нормальні показники вдвічі і більше.

Перспективи наукового пошуку. Розроблений і впроваджений у практику спосіб

пластики стравохідного розтвору діафрагми може бути використаний у хворих з недостатньо розвинутою правою ніжкою діафрагми, при наявності спільного стравохідно-аортального отвору і при великих розмірах грижі, коли стінка шлунка може бути використана як пластичний матеріал.

Література

1. Галимов О.В., Ганцев Ш.Х. *Интраоперационная диагностика хиатальных грыж и определение диаметра пищеводного отверстия диафрагмы // Здоровоохр. Беларуси. – 1990. – N 2. – С. 59-60.*
2. Алексєєнко О.В., Пішак В.П., Рева В.Б., Алексєєнко О.О. *Грижі стравохідного отвору діафрагми. – Чернівці, 1999. – 126 с.*
3. Бараков В.Я. *Возрастная хирургическая и функциональная анатомия диафрагмы и вопросы патогенеза ее грыж: Автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 751 / Ташк. гос. мед. ин-т. – Ташкент, 1968. – 48 с.*

TOPOGRAPHO-ANATOMICAL SUBSTANTIATION OF THE ESOPHAGEAL OPENING PLASTY OF THE DIAPHRAGM FOR DIAPHRAGMATIC HERNIA

V.B.Reva

Abstract. The elaborated method of esophageal opening plasty of the diaphragm may be used in patients in the presence of a joint esophageal-aortic hiatus, with great sizes of hernia and atrophy of the right crus of the diaphragm.

Key words: hernia of the esophageal aperture of the diaphragm, plasty.

Резюме. Розроблений спосіб пластики стравохідного розтвору діафрагми може бути використаний у хворих за наявності спільного стравохідно-аортального отвору, при великих розмірах грижі та атрофії правої ніжки діафрагми.

Ключові слова: грижа стравохідного розтвору діафрагми, пластика.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Надійшла в редакцію 21.12.2002 р.